

УДК 338.46

О. О. Скакуненко,
аспірант, Дніпропетровський державний аграрний університет

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ХЛІБОПЕКАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

O. Skakunenko,
graduate student, Dnepropetrovsk State Agrarian University

THEORETICAL-METHODOLOGICAL ASPECTS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT BAKERIES

У статті розглянуто сутність економічної стійкості підприємства, проведено аналіз підходів до її класифікації. Проведено аналіз основних теоретичних концепцій щодо сутності поняття та основних складових економічної стійкості хлібопекарських підприємств. Визначено основні фактори, що впливають на стійкість підприємства. Розглянуто вплив інноваційного розвитку на підвищення ефективності діяльності хлібопекарних підприємств.

Article has the information on essence of economic stability of the enterprise, had made the analysis of approaches to its classification. The analysis of basic theoretical conceptions is conducted in relation to essence of concept and basic constituents of economic firmness of bakeries. And also certainly basic factors which influence on firmness of enterprises. The influence of innovation to improve the efficiency of bakeries.

Ключові слова: економічна стійкість, стійкий розвиток, хлібопекарська галузь, економічна ефективність, конкурентоспроможність підприємства, інноваційна діяльність, інвестиції.

Key words: economic stability, sustainable development, bakery industry, economic efficiency, competitiveness, innovation activities, investments.

ВСТУП

Протягом тривалого історичного розвитку суспільства саме трудова діяльність пов'язана із сільськогосподарським виробництвом відіграє важливу роль у стійкому створенні продовольчих ресурсів, що забезпечують не лише потреби населення, а й конкурентоспроможний сектор економіки держави, що здатний інтегрувати у світовий аграрний ринок.

Проблеми хлібопекарської галузі завжди є актуальними для будь-якої країни у будь-який період її розвитку. Умови діяльності сучасних підприємств характеризуються наявністю конкуренції, динамічністю кон'юнктури ринку, змінами у зовнішньому середовищі, глобалізаційними процесами, тому довгострокове функціонування підприємства можливе тільки за наявності його розвитку. Управління стійким розвитком підприємств спрямовано на підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності, від рівня їх розвитку залежить процес виробництва матеріальних благ, задоволення потреб та життєвий рівень населення, економічна та екологічна безпека країни.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню основних теоретичних категорій економічної стійкості підприємств при-

свячені праці зарубіжних економістів: Брейлі Р., Бріггема К., Ван Хорна Дж.К., Стоянової О., Хелферта Є. тощо. Дослідженням сталого розвитку сільськогосподарської діяльності займалися відомі вітчизняні учені, серед яких Гайдучий П., Дем'яненко М., Корецький М., Макаренко П., Мельник Л., Поліщук О., Іванова О., Месель-Веселяк В., Саблук П., Василенко В., Гончарова В., Ареф'єва О., Геєць В., Абрютіна М. та інших. Вони розглядали питання пов'язані з визначенням сутності, умов забезпечення, діагностики економічної стійкості та інші. У той же час потребують подальшого дослідження питання, пов'язані з структурізацією економічної стійкості та врахування потенціалу хлібопекарного підприємства у процесі її забезпечення.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Проведення аналізу теоретичних аспектів економічної стійкості та її видів з метою виявлення шляхів стійкого розвитку хлібопекарних підприємств.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Хлібопекарська галузь України відіграє визначну соціальну та стратегічну роль у житті суспільства, задовольняючи потреби населен-

ня в основному харчовому продукті. Соціальне значення хлібопекарської промисловості вимагає стабільного функціонування вітчизняних підприємств. Стабілізація середньодушового споживання хліба і хлібобулочної продукції в Україні свідчить про насичення ринку, що виключає перспективу екстенсивного розвитку галузі. Але, не зважаючи на важливість свого існування, хлібопекарська галузь зіштовхується з рядом проблем, що перешкоджають її ефективному стійкому розвитку. Ці проблеми пов'язані з недосконалими стратегіями й тактикою конкурентної боротьби, недосконалістю механізму управління конкурентоспроможністю підприємства, що сповільнює темпи їхнього економічного зростання. Нині важко уявити діяльність хлібопекарського підприємства без безперервної конкурентної економічної боротьби, здатність таких підприємств працювати в динамічному конкурентному середовищі, що є чинником грамотно вибудованого організаційно-економічного механізму управління стійким розвитком. Підприємство спроможне досягнути успіху в конкурентній боротьбі лише шляхом реалізації стратегії розвитку, постійно здійснюючи інноваційні процеси у всіх сферах своєї життєдіяльності.

Загострює проблему і фінансова криза. Незважаючи на складну ситуацію перед товаровиробниками хлібопекарської продукції стоять завдання поліпшення якості виробів, вдосконалення асортименту, зростання фінансової незалежності та підвищення конкурентоспроможності підприємств. Вирішення цих питань багато в чому пов'язано з освоєнням інновацій. Однак способи формування та функціонування механізму сталого розвитку вітчизняних хлібопекарських підприємств до теперішнього часу не отримали повною мірою методичного обґрунтування.

У сучасній економічній літературі наводяться різні формулювання та оцінки економічної стійкості сільськогосподарських підприємств. Так, наприклад, більшість вчених економістів розглядають економічну стійкість як сукупність факторів, що забезпечується на етапах реалізації та розподілу продукції. Основними ж складовими економічної стійкості на їх думку є виробничо-технічна стійкість, що забезпечується на рівні техніко-технологічного рівня, кадрового складу, стійкого рівня організації виробництва та фінансово-економічна стійкість, що передбачає в першу чергу стійкість ділової активності підприємства, стійкий рівень рентабельності та відповідно фінансової стійкості.

На думку Поліщука О.А., економічна стійкість, це здатність підприємства оптимально використовувати свій потенціал, що дозволяє швидко адаптуватися до динамічних змін зовнішнього середовища, в довгостроковій перспективі задовольняючи потреби всіх учасників господарської діяльності [4].

Іванова О.В. під економічною стійкістю розуміє здатність його економічної системи не відхилятися від свого стану (статистичного або динамічного) при різних внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих впливах за рахунок ефективного формування і використання фінансових, виробничих і організаційних механізмів. А поряд із основними складовими даного явища, які було розглянуто вище (виробничі та фінансові), автор виокремлює третю складову — організаційно-економічну стійкість [3].

Зайцев О.Н. визначає економічну стійкість, як стан підприємства, при якому зберігається здатність ефективного функціонування і стабільного прогресивного розвитку при негативному впливі зовнішнього середовища.

За словами Тхора С.О., економічна стійкість — це абсолютна або відносна зміна показників стану підприємства, господарська діяльність якого забезпечує виконання зобов'язань перед працівниками, організаціями й державою завдяки відповідності витрат достатнім доходам, тобто ефективності виробництва [6].

На сьогодні відсутній підхід до розуміння економічної стійкості як системної комплексної характеристики підприємства, оскільки більшість вчених розглядає лише фінансовий аспект економічної стійкості. Відійти від традиційної точки зору на цю економічну категорію спробували в своїх дослідженнях Ареф'єва О.В. і Городянська Д.М. На їх думку, "економічна стійкість підприємства є сукупністю взаємопов'язаних і взаємообумовлених структурних складових, об'єднаних однією метою, яка передбачає створення, забезпечення та підтримку загального сталого функціонування підприємства" [1, с. 84].

Автор Цямрюк Ю.С. під економічною стійкістю розуміє "рівноважний збалансований стан економічних ресурсів, що забезпечує стабільну прибутковість і нормальні умови для розширеного відтворення стійкого економічного росту в тривалій перспективі з урахуванням найважливіших зовнішніх і внутрішніх факторів". На наш погляд, подане визначення є більш прийнятним і точним, ніж попереднє, оскільки воно розглядає економічну стійкість як динамічну систему, яка знаходиться під постійним впливом внутрішніх і зовнішніх чинників.

У забезпеченні економічної стійкості підприємства пріоритетними є саме внутрішні чинники, якими підприємство може управляти. Внутрішні чинники, що впливають на економічну стійкість підприємства можна поділити на чотири групи:

1. Технологічні чинники характеризують технологічний уклад виробництва, забезпечують безперебійність постачання ресурсів для всіх технологічних ланок виробництва тощо.

2. Організаційні чинники визначають стратегію і тактику підприємства, рівень виробничої спеціалізації, ступінь інноваційності та інвестиційної діяльності, ступінь використання людського капіталу, величину гудвілу підприємства, досконалість менеджменту і маркетингу, ділову активність підприємства.

3. Фінансово-економічні чинники визначають обсяг валової і товарної продукції, обсяг виручки від реалізації продукції, витрати на виробництво, постачання засобів виробництва і збут продукції, продуктивність чинників виробництва. Проявляються через фінансові інструменти: ціни і тарифи, кредити, податки, дотації, асигнування з бюджету, страхування, стимулювання праці тощо [2]. Фінансово-економічні чинники вважаються провідними і вирішальними, оскільки в ринкових умовах господарювання фінанси є рушійною силою будь-якої економічної системи [1, с. 86].

4. Соціальні чинники характеризують соціальний потенціал підприємства і визначають соціальний розвиток підприємства, а саме: демографічну ситуацію, кадрове забезпечення, умови праці, рівень матеріального добробуту працівників, рівень розвинутої соціальної інфраструктури тощо [3].

Враховання поданих чинників дозволяє підприємству створити умови, що сприяють підтримці економічної стійкості на заданому рівні і запобіганню її зниження в постійно мінливих умовах ринку.

Взагалі, економічна стійкість — досить широке поняття, що включає в себе виробничу, технологічну, фінансову, соціальну, екологічну, ринкову стійкість.

Виробнича стійкість — це ріст ефективності використання всіх видів ресурсів, що забезпечують виробництво продукції, а також виробництво нових видів продукції та підвищення рівня механізації виробництва. Виробнича стійкість дуже тісно пов'язана та є неможливою без забезпечення технологічної стійкості.

Технологічна стійкість — це ріст ефективності використання у виробництві товарів чи послуг нової техніки та технології.

Фінансова стійкість — це ріст рентабельності фінансової діяльності та ділової активності підприємства, збереження платоспроможності і кредитоспроможності в умовах допустимої зони ризику, ріст інвестиційної активності.

Ринкова стійкість — постійна конкурентоздатність підприємства та продукції, збільшення долі ринку, ефективна цінова політика.

Велика кількість факторів економічної стійкості дозволяють визначити види стійкості у економічному аспекті: зовнішня, внутрішня, успадкована, фінансова, виробничо-технологічна, організаційно-правова, соціально-екологічна.

Зовнішня стійкість — це стабільність економічного середовища, в рамках якого діє підприємство, що досягається відповідною системою управління в масштабах всієї країни. Вона характеризує здатність сільськогосподарських підприємств адаптуватися до впливу природних, економічних, політичних, соціальних, демографічних і виробничо-технологічних факторів зовнішнього середовища. Рівень зовнішньої економічної стійкості залежить від обраної підприємством позиції на зовнішньому ринку: реанімація втраченої стійкості може вирішуватися за рахунок кредитів і позик; збереження досягнутого рівня через пристосування до існуючих умов; підвищення рівня стійкості (активна позиція сільгоспідприємств з розвитку наявних ресурсів).

Внутрішня стійкість — стан підприємства, при якому забезпечується стабільно високий результат функціонування. В основі її досягнення лежить принцип активного реагування на зміни середовища господарювання. Характеризує здатність сільськогосподарських підприємств відповідати на зміну виробничих, інформаційних, трудових, фінансових ресурсів і соціальної сфери найбільш оптимальними рішеннями.

Успадкована стійкість є результатом наявності певного запасу фінансової міцності сільськогосподарського підприємства, що сформувався впродовж декількох років і захищає підприємство від різких негативних змін чи дестабілізуючих факторів.

Фінансова стійкість є характерним індикатором економічного стану сільськогосподарського підприємства. Вона повинна характеризуватися таким станом фінансових ресурсів, які, з одного боку, відповідають умовам ринку, а з іншого — відповідають потребам розвитку підприємства.

Виробничо-технологічна стійкість характеризується стабільним ростом виробництва та удосконаленням техніки та технологій. Тобто в основі лежить інноваційний розвиток.

Організаційно-правова стійкість визначає функціонування сільськогосподарського підприємства в рамках законодавчого і правового поля.

Соціально-екологічна стійкість забезпечується високим рівнем екологічної безпечності продукції (виробництво органічно чистої сільськогосподарської продукції) застосуванням ресурсозберігаючих та природоохоронних технологій та безпечністю умов праці.

Проаналізовані види стійкості в економічному аспекті та їх складові характеризують з різних сторін стан і розвиток підприємства аграрного сектору економіки, при цьому вони тісно взаємопов'язані і впливають один на одного і на головний показник — економічну стійкість. І взяті лише в комплексі дозволяють судити про загальну стійкість діяльності сільськогосподарського підприємства та про її розвиток.

Для оцінки економічної стійкості підприємства необхідно класифікувати її складники за функціональною ознакою, а саме: фінансовий, виробничий, кадровий, маркетинговий, інвестиційний та управлінський. Кожен з них, у свою чергу, є складною системою, яка характеризується системою показників. Функціональні складники економічної стійкості підприємства повинні базуватися на послідовному єдиному підході. Проте слід враховувати, що кожен із складників характеризується своїм переліком заходів, які сприяють їх стійкості [1].

Стійкий розвиток підприємства нерозривно пов'язаний з інноваційною діяльністю — комплексною категорією, яка поєднує в собі внутрішній потенціал підприємства та його інноваційну активність. Інноваційний розвиток визначає не тільки потенційні можливості системи, але і ступінь впровадження нових технологій. Основне призначення інноваційного розвитку полягає в тому, щоб сприяти економічному зростанню підприємства на основі розробки і реалізації нових або поліпшуючих технологій. У процесі інноваційної діяльності підприємство отримує інноваційний ефект — перспективну перевагу, яка здатна забезпечити оптимізацію його розвитку й поява якої пов'язана з послідовним процесом розробки, створення та реалізації певного виду інноваційного продукту, що залежно від цього сприятиме визначенню певних особливостей конкретного типу переваг, що забезпечується на

макро- та мікрорівні економічного середовища.

Усі організаційно-економічні проблеми впровадження інновацій на хлібопекарських підприємствах можна об'єднати в дві групи: кількісні та якісні. Своєю чергою, до складу кількісних можна зарахувати: випуск продукції відповідно до потреб населення певного регіону; збільшення обсягу реалізації продукції за рахунок впровадження її на нових ринках збуту; підвищення частки вироблення престижної продукції, зниження собівартості продукції тощо. До якісних показників організаційно-економічного рівня віднесено такі, як: поліпшення якості продукції; розширення асортименту та створення нових видів продукції; заміна устаткування технікою нового покоління; підвищення експлуатаційної надійності устаткування; розвиток інтеграційних процесів.

Основною метою управління інвестиційною діяльністю є забезпечення найбільш ефективних шляхів реалізації інвестиційної стратегії підприємства на окремих етапах його розвитку. В процесі реалізації цієї мети інвестиційна діяльність спрямовується на розв'язання наступних завдань розвитку підприємства:

- забезпечення формування необхідних обсягів та оптимальної структури інвестиційних ресурсів з урахуванням перспективних потреб;

- забезпечення мінімізації інвестиційних ризиків за необхідного рівня дохідності інвестицій;

- забезпечення високих темпів розвитку підприємства;

- підтримання фінансової стійкості та платоспроможності підприємства у процесі здійснення інвестиційної діяльності;

- забезпечення максимізації чистого прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства від інвестиційної діяльності;

- пошук шляхів прискорення реалізації інвестиційних програм і проектів підприємства;

- забезпечення оптимальної ліквідності інвестицій та можливостей швидкого реінвестування капіталу [7, с. 159].

Наведені завдання вирішуються за допомогою використання інформаційних технологій, що дозволяють скоротити час розробки нової продукції, ефективно організувати процес виробництва та праці. Інноваційно-інвестиційна діяльність спрямована на пошук та ефективне використання фінансових ресурсів для втілення науковотехнічних ідей у споживчі цінності. Інноваційна продукція розширює ринкові можливості підприємства, а процесні інновації сприяють якісному оновленню їх виробничих

систем, що позначаються на їх здатності створювати продукцію із вищою споживчою цінністю. Тим самим забезпечується інноваційний розвиток підприємства [5, с. 129].

Вирішення проблеми інноваційного розвитку підприємств хлібопекарної галузі пов'язано з питаннями їх ефективного функціонування як суб'єктів ринку. Для забезпечення конкурентоспроможного рівня підприємств потрібно постійно удосконалювати їх техніко-технологічну основу.

ВИСНОВКИ

Отже, для забезпечення економічної стійкості хлібопекарних підприємств необхідні гнучкість та швидкість реакції на зміни кон'юнктури ринку, підвищення конкурентоспроможності виробництва та продукції, висока інвестиційна активність, ліквідність та фінансова стабільність. Тільки це дозволить створити динамічно рівноважну цілісну систему, яка б самостійно визначала свій напрям розвитку. Саме тому забезпечення економічної стійкості підприємства потребує формування такого управлінського процесу, який би деталізував чинники впливу на кінцевий результат і в такий спосіб визначав доцільні напрями регулятивного впливу, надавав можливість оцінити ефективність заходів, здійснюваних з цією метою. Досягнення економічної стійкості хлібопекарними підприємствами можливе лише за умови використання елементів сучасного менеджменту, ефективного маркетингу, досконалого контролінгу, своєчасної реакції на зміни зовнішнього середовища та формування конкурентних стратегій розвитку.

Одним із головних чинників забезпечення стійкого розвитку, а отже і ефективного функціонування хлібопекарного підприємства, є забезпечення його інноваційної діяльності. Інноваційна діяльність є однією з найголовніших умов підвищення рівня ефективності діяльності підприємств, вона пов'язана з використанням наукових досліджень і розробок, науково-технічних досягнень як вітчизняних, так і закордонних вчених, які пропонують нові високоінтелектуальні технології. Інтенсивний шлях розвитку хлібопекарних підприємств на основі застосування інновацій буде сприяти найкращим перспективам для їх розвитку.

Література:

1. Ареф'єва О.В. Економічна стійкість підприємства: сутність, складові та заходи з її забезпечення / Ареф'єва О.В., Городянська Д.М. // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — № 8 (86). — С. 34—90.

2. Борщук Є.М. Ринкові механізми економіки стійкого розвитку / Є.М. Борщук // Регіональна економіка. — 2007. — № 1. — С. 62—71.

3. Іванова О.В. Організаційно-економічна стійкість підприємства в умовах ринку / Экономические науки. — К., 2004. — Вып. 56. — С. 335—340.

4. Поліщук О.А. Теоретико-методологічні основи оцінки економічної стійкості сільськогосподарських підприємств // Економіка: проблеми теорії та практики. — Д., 2007. — Вип. 225, Т. 2. — С. 367—374.

5. Стадник В.В. Проблеми управління інвестиційним забезпеченням інноваційного розвитку вітчизняних виробничих підприємств / Вісник Хмельницького національного університету. — 2011. — № 2. — Т. 1 — С. 128—132.

6. Тхор С.О. Управління економічною стійкістю підприємства: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01 / Східноукраїнський національний університет ім. Володимира Даля. — Луганськ, 2005. — С. 20.

7. Череп А.В. Інвестиційно-інноваційна діяльність як фактор ефективного розвитку підприємства / Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. — 2009. — № 1. — С. 159—161.

References:

1. Aref'ieva, O.V. and Horodians'ka D.M. (2008), "Actual problems of economic", Aktual'ni problemy ekonomiky, vol. 8, no. 86, pp. 34—90.

2. Borschuk, Ye.M. (2007), "Market mechanisms of economy sustainable development", Regional'na ekonomika, vol 1, pp. 62—71.

3. Ivanova, O.V. (2004), "Organizational and economic sustainability of the enterprise in a market", Ekonomicheskiye nauky, vol. 56, pp. 335—340.

4. Polischuk, O.A. (2007), "Theoretical and methodological basis for assessing the economic sustainability of enterprises", Ekonomika: problemy teorii ta praktyky, vol. 225, pp. 367—374.

5. Stadnyk, V.V. (2011), "Problems of investment support innovative development of domestic manufacturing enterprises", Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu, vol. 2, no. 1, pp. 128—132.

6. Tkhor, S.O. (2005), "Managing the economic sustainability of the enterprise", Ph.D. Thesis, Economics and finance, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Luhans'k, Ukrain.

7. Cherep, A.V. (2009), "Investment-innovative activity as a factor in effective enterprise development", Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky, vol. 1, pp. 159—161.

Стаття надійшла до редакції 13.11.2013 р.